

Angelika STASIAK*

Dorota JANISZEWSKA*

ZRÓŻNICOWANIE KONDYCJI FINANSOWEJ GMIN POWIATU CZŁUCHOWSKIEGO W LATACH 2013-2017

Zarys treści: Celem artykułu jest ocena poziomu kondycji finansowej gmin powiatu człuchowskiego w latach 2013-2017. W pracy wykorzystano wskaźniki budżetowe i zobowiązań dla gmin pochodzące z Ministerstwa Finansów. Poziom kondycji finansowej wyznaczono metodą bezwzorcową wskaźnika syntetycznego na podstawie średnich wartości (z lat 2013-2017) wyżej wymienionych wskaźników. Udowodniono, iż poziom kondycji finansowej zależy od jej strategii i specyfiki, a nie jest uzależniony od jej typu.

Słowa kluczowe: kondycja finansowa, gmina, wskaźniki budżetowe i zobowiązań.

Wprowadzenie

W związku z decentralizacją finansów publicznych na władze lokalne spadła duża odpowiedzialność za kreowanie i ukierunkowywanie rozwoju gospodarczego. Jak stwierdza A. Borodo ze względu na to, iż samorządom zależy na rozwoju swoich terenów, występuje między nimi duża konkurencja o wszelkiego rodzaju inwestycje, inwestorów oraz miejsca pracy przez nie tworzone¹.

Zadaniem władz gminy jest stworzenie takich warunków rozwoju gospodarczego w jednostce terytorialnej, by były one konkurencyjne co do warunków w sąsiednich gminach. Odpowiednie warunki w danej gminie przyciągają inwestorów, co tym samym rozwija przedsiębiorczość na danym obszarze, a ponadto uaktywnia go społecznie oraz gospodarczo. Poza zewnętrzną konkurencją ist-

* Absolwentka na kierunku Ekonomia, Wydział Nauk Ekonomicznych, Politechnika Koszalińska

* Wydział Nauk Ekonomicznych, Politechnika Koszalińska

¹ A. Borodo, *Samorząd terytorialny. System prawno finansowy*, Lexis Nexis, Warszawa 2008, s. 74.

nieje jeszcze wewnętrzna. Mobilizuje ona potencjał zasobów i promuje jednostkę dzięki przedsiębiorstwom występującym na terenie gminy.

Rozwój gminy to również duże koszty, w szczególności finansowe. W związku z tym gmina o słabej kondycji finansowej nie ma dużych szans na rozwój przy gminie o silnej kondycji finansowej. Środki finansowe są priorytetem działania gminy i priorytetem wykonania zadań. Między innymi takich związanych z innowacyjnością, które przyczyniają się do rozwoju lokalnego, a także poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkańców².

Należy podkreślić, iż kondycja finansowa samorządu lokalnego to pojęcie abstrakcyjne, bowiem dopiero na podstawie analizy wielu cech składowych finansów danego podmiotu można wnioskować o jego sytuacji finansowej. Trudność na poziomie eksplikacyjnym przekłada się na bariery procesu operacjonalizacji zjawiska³.

Kondycja finansowa jest miarą względną, która przybliża stan finansów samorządu lokalnego. Można ją definiować jako prawdopodobieństwo co do spłat zobowiązań wobec kredytodawców, pracowników, konsumentów i innych przez władze samorządu⁴. Inni autorzy definiują kondycję finansową jako prawdopodobieństwo co do utrzymania usług na obecnym poziomie przy odpowiednim poziomie podatków⁵.

Kondycja finansowa występuje w wypłacalności. Przyjmuje się cztery rodzaje wypłacalności, tj.: gotówkową (cash solvency), budżetową (budgetary solvency), długoterminową (long-run solvency) oraz z zakresu poziomu świadczonych usług (service-level solvency). Wypłacalność gotówkowa to zdolność tworzenia środków pieniężnych potrzebnych do zapewnienia płynności. Wypłacalność budżetowa oznacza zdolność tworzenia dochodów potrzebnych do pokrycia wydatków budżetu zakładając ewentualną minimalną wielkość deficytu. Długoterminowa wypłacalność definiowana jest jako zdolność do pokrywania długoterminowych zobowiązań. Natomiast wypłacalność z zakresu poziomu świadczonych usług oznacza zdolność do zapewnienia usług na odpowiednim poziomie oraz takiej jakości świadczonych usług, by były one odbierane pozy-

² A. Borodo, *Słownik finansów samorządowych*, Wydawnictwo „Dom Organizatora” w Toruniu, Toruń 2007, s. 200.

³ M. Stanny, W. Strzelczyk, *Pomiar kondycji finansowej jednostek samorządu lokalnego – kwerenda międzynarodowa*, *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, nr 49 (1/2017), s. 373.

⁴ J. L. Perry, R. K. Christensen (red.), *Handbook of Public Administration*, Jossey-Bass, San Francisco 2015, <https://dx.doi.org/10.1111/j.1540-5850.2007.00872.x> (02.09.2018).

⁵ W. Lin, K. K. Raman, *The housing value-relevance of governmental accounting information*, „*Journal of Accounting and Public Policy*”, 1998, t. 17, nr 2, [https://dx.doi.org/10.1016/S0278-4254\(98\)10004-2](https://dx.doi.org/10.1016/S0278-4254(98)10004-2) (02.09.2018).

tywnie przez mieszkańców⁶. Badając kondycję finansową samorządu terytorialnego należy wziąć pod uwagę wiele mierników i danych. Takich, które w jakikolwiek sposób przyczynią się do ustalenia faktycznego stanu finansów. Błędem jest pracowanie na wybiórczych dokumentach. Często wykorzystywanymi są budżet lub sprawozdanie finansowe. Bazowanie na obu dokumentach jednocześnie i kilku innych pozwala na szersze zbadanie sytuacji gminy, która przekłada się bezpośrednio na stan finansów. CICA⁷ sugeruje oceniać kondycję w trzech wymiarach, tj.: zrównoważenie, wrażliwość, elastyczność. Zrównoważenie powinno być rozumiane jako gospodarowanie na tym samym poziomie aktywności bez zaciągania kolejnych długów. Wrażliwość jako określony poziom, na podstawie którego samorządy zwiększają swoje środki by zaspokoić potrzeby mieszkańców. Elastyczność natomiast jako poziom uzależnienia jednostki od środków finansowych, które są poza jej kontrolą⁸.

W związku z podanym wcześniej stwierdzeniem, iż kondycja finansowa jest pojęciem abstrakcyjnym podkreślić należy, iż jej ocena jest dla badacza trudnym wyzwaniem. Przede wszystkim związane to jest z metodami obranymi przez badacza oraz z jego indywidualną interpretacją wskaźników⁹.

Rozwój lokalny przyjmowany jako całokształt ilościowych i jakościowych zmian na danym obszarze, które odzwierciedlają poziom życia mieszkańców oraz funkcjonowanie podmiotów gospodarczych powiązany jest w dużym stopniu z kondycją finansową gminy¹⁰. Skoro kondycja finansowa przekłada się na poziom rozwoju lokalnego danej gminy warto dbać więc o jej silną pozycję. Samorządom zależy na dobrej kondycji finansowej gminy, ponieważ pozwala ona na pozyskanie inwestorów, mieszkańców, konsumentów i innych tworzących wspólnotę lokalną elementów¹¹.

⁶ K. Nollenberger, S. M. Groves, M. G. Valente, *Evaluating Financial Condition: a Handbook for Local Government*, DC, International City/County Managers Association, Washington 2003, s. 74.

⁷ CICA (Canadian Institute of Chartered Accountants) – Kanadyjski Instytut Biegłych Księgowych to organizacja, która wydaje dokumenty na temat analizy sytuacji finansowej samorządów oraz tworzy wspólne ramy oceny kondycji finansowej.

⁸ M. Stanny, W. Strzelczyk, *Pomiar kondycji finansowej jednostek samorządu lokalnego – kwerenda międzynarodowa*, op. cit., s. 374.

⁹ Opracowano na podstawie informacji udostępnionych na stronie <http://controlling.info.pl/artykuly/wykorzystanie-analazy-wskaznikowej-do-oceny-sytuacji-finansowej-firmy,17.html> (16.10.2018).

¹⁰ L. Ossowska, A. Ziemińska, *Kondycja finansowa gmin wiejskich i miejsko-wiejskich województwa pomorskiego*, "Journal Of Agribusiness and Rural Development", nr 4(18), 2010, s. 73.

¹¹ M. Stanny, W. Strzelczyk, *Pomiar kondycji finansowej jednostek samorządu lokalnego – kwerenda międzynarodowa*, op. cit., s. 374.

Cel, zakres i metoda badań

Celem badań była ocena poziomu kondycji finansowej gmin powiatu człuchowskiego. Gminy powiatu człuchowskiego są zróżnicowane zarówno pod względem statusu, jak i pełnionych funkcji społeczno-gospodarczych:

- Człuchów gmina miejska – największe miasto w powiecie, funkcje miejskie zewnętrzne,
- Człuchów gmina wiejska o charakterze rolniczym,
- Czarne gmina miejsko-wiejska o cechach obszaru peryferyjnego,
- Debrzno gmina miejsko-wiejska sąsiadująca z gminą miejską Człuchów,
- Koczała gmina wiejska atrakcyjna turystycznie,
- Przechlewo gmina wiejska o charakterze rolniczym,
- Rzeczenica gmina wiejska atrakcyjna turystycznie.

Założono, że to zróżnicowanie przekłada się na kondycję finansową gmin powiatu.

W pracy wykorzystano wskaźniki opracowane przez Ministerstwo Finansów. Zakres czasowy badań obejmuje wartości średnie z lat 2013-2017. Do analizy wykorzystano następujące wskaźniki¹²:

- W_{B2} – wskaźnik udziału dochodów własnych w dochodach ogółem,
- W_{B4} – wskaźnik udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem,
- W_{B7} – wskaźnik samofinansowania – udział nadwyżki operacyjnej i dochodów majątkowych w wydatkach majątkowych,
- W_{L2} – wskaźnik nadwyżki operacyjnej na mieszkańca,
- W_{L3} – wskaźnik zobowiązań ogółem na mieszkańca,
- W_{Z1} – wskaźnik udziału zobowiązań ogółem w dochodach ogółem.

Do oceny poziomu kondycji finansowej gmin powiatu człuchowskiego zastosowano metodę wskaźnika syntetycznego. Wskaźnik ten jest funkcją rzeczywistą cech prostych i wykorzystywany jest do pomiaru zjawisk bezpośrednio niemierzalnych. Występują dwa rodzaje formuł. Cecha prosta dodatnie skorelowana ze zjawiskiem nazywana jest stymulantą, a skorelowana ujemnie – destymulantą¹³. W celu wyznaczenia wskaźnika syntetycznego należy zastosować cztery etapy:

¹² *Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2015-2017*, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2018, s. 6-9.

¹³ Suhecki B., Lewandowska-Gwarda K., *Klasyfikacja, wizualizacja i grupowanie danych przestrzennych*, (w:) *Ekonometria Przestrzenna. Metody i modele analizy danych przestrzennych*, B. Suhecki (red.), Wydawnictwo C.H. Back, Warszawa 2010, s. 57.

1. wybór zbioru cech diagnostycznych,
2. normalizacja wartości zbioru cech diagnostycznych,
3. wyznaczenie wartości wskaźnika syntetycznego,
4. podział na klasy.

Wybrane cechy proste znormalizowano przy pomocy następujących formuł¹⁴:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \min\{x_{ij}\}}{\max\{x_{ij}\} - \min\{x_{ij}\}} \text{ dla stymulant,} \quad (1)$$

$$z_{ij} = \frac{\max\{x_{ij}\} - x_{ij}}{\max\{x_{ij}\} - \min\{x_{ij}\}} \text{ dla destymulant.} \quad (2)$$

Wartość wskaźnika syntetycznego uzyskano przy zastosowaniu metody bezwzorcowej uśredniającej znormalizowane wartości cech prostych:

$$q_i = \frac{\sum_{j=1}^m z_{ij}}{m}, \quad (3)$$

($i = 1, 2, \dots, n$); wartości cechy syntetycznej q_i należą do przedziału (0,1).

Na podstawie wartości wskaźnika syntetycznego, jego średniej arytmetycznej oraz odchylenia standardowego badane jednostki podzielono na trzy klasy przyjmując różne poziomy zjawiska¹⁵:

- I klasa – poziom wysoki: $W < (x_{\text{sr}} - 0,5 s_x)$,
- II klasa – poziom średni: $(x_{\text{sr}} - 0,5 s_x) \leq W \leq (x_{\text{sr}} + 0,5 s_x)$,
- III klasa – poziom niski: $W > (x_{\text{sr}} + 0,5 s_x)$.

Wyniki badań

Wskaźniki budżetowe (wskaźnik udziału dochodów własnych w dochodach ogółem, wskaźnik udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem, wskaźnik samofinansowania) wraz ze wskaźnikiem nadwyżki operacyjnej na mieszkańca potraktowano jako stymulanty, a pozostałe dwa wskaźniki (wskaźnik zobowiązań ogółem na mieszkańca, wskaźnik udziału zobowiązań ogółem w dochodach ogółem) jako destymulanty badanego zjawiska. Zestawiono średnie wartości przyjętych wskaźników (tab. 2), a następnie je znormalizowano i obliczono wartość wskaźnika syntetycznego (tab.3).

¹⁴ F. Wysocki, J. Lira, *Statystyka opisowa*, Wydawnictwo AR w Poznaniu, Poznań 2003, s. 173-175.

¹⁵ J. J. Parysek, L. Wojtasiewicz, *Metody analizy regionalnej i planowania regionalnego*, Studia tom LXIX, PWN, Warszawa 1979, s. 20.

Tabela 2. Wybrane uśrednione wskaźniki w gminach powiatu człuchowskiego z lat 2013-2017

Wyszczególnienie	W _{B2}	W _{B4}	W _{B7}	W _{L2}	W _{L3}	W _{Z1}
Człuchów gm. miejska	53,20	13,40	131,20	292,54	1 077,97	31,60
Człuchów gm. wiejska	41,20	11,30	113,70	287,92	1 566,94	35,90
Czarne gm. miejsko-wiejska	43,60	10,30	194,50	249,63	1 558,95	42,60
Debrzno gm. miejsko-wiejska	34,60	18,00	125,20	288,23	1 629,24	36,00
Koczała gm. wiejska	39,50	9,50	185,30	476,69	1 292,74	35,00
Przechlewo gm. wiejska	35,00	13,60	102,50	315,20	1 415,89	39,80
Rzeczenica gm. wiejska	46,50	10,70	157,60	221,54	1 077,97	31,60
minimum	34,60	9,50	102,50	221,54	1 077,97	31,60
maksimum	53,20	18,00	194,50	476,69	1 629,24	42,60
średnia	41,94	12,40	144,29	304,54	1 374,24	36,07

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych www.finance.mf.gov.pl (28.10.2018).

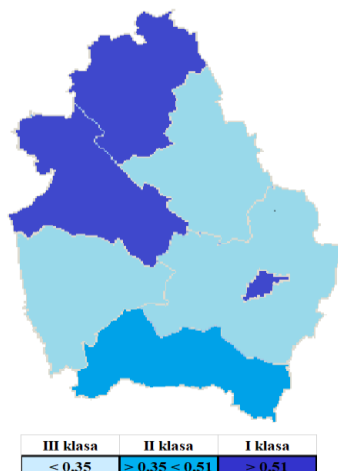
Tabela 3. Wartości znormalizowane wybranych wskaźników gmin powiatu człuchowskiego w latach 2013-2017

Wyszczególnienie	W _{B2}	W _{B4}	W _{B7}	W _{L2}	W _{L3}	W _{Z1}	Wskaźnik syntetyczny
Człuchów gm. miejska	1,00	0,46	0,31	0,28	1,00	1,00	0,67
Człuchów gm. wiejska	0,35	0,21	0,12	0,26	0,11	0,61	0,28
Czarne gm. miejsko-wiejska	0,48	0,09	1,00	0,11	0,13	0,00	0,30
Debrzno gm. miejsko-wiejska	0,00	1,00	0,25	0,26	0,00	0,60	0,35
Koczała gm. wiejska	0,26	0,00	0,90	1,00	0,61	0,69	0,58
Przechlewo gm. wiejska	0,02	0,48	0,00	0,37	0,39	0,25	0,25
Rzeczenica gm. wiejska	0,64	0,14	0,60	0,00	1,00	1,00	0,56

Źródło: Obliczenia własne na podstawie tabeli 2.

Na podstawie wartości miernika syntetycznego, jego średniej arytmetycznej oraz odchylenia standardowego badane jednostki podzielono na trzy klasy. Przyjęto poziom niski, średni oraz wysoki kondycji finansowej gminy. I klasa, która charakteryzuje się wysokimi wartościami wskaźnika syntetycznego, kształtującym się na poziomie przekraczającym 0,51. Poziom średni (II klasa) to wartość miernika kształtująca się w przedziale od 0,35 do 0,51. Ostatnia klasa (trzecia – poziom niski) to wartości wskaźnika wynoszące mniej niż 0,35. Podział na klasy w układzie przestrzennym zobrazowano na rysunku 1.

Rysunek 1. Kondycja finansowa gmin powiatu człuchowskiego w latach 2013-2017 wyznaczona za pomocą wskaźnika syntetycznego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie tabeli 3.

W grupie gmin o wysokim poziomie kondycji finansowej tj. klasie I znalazły się gmina miejska Człuchów oraz dwie gminy wiejskie – Koczała oraz Rzezczenica. Im wyższa wartość wskaźnika syntetycznego, tym wyższy poziom kondycji finansowej (maksymalnie 1,00). Najwyższą wartość wskaźnika syntetycznego (0,67) wśród wszystkich badanych jednostek osiągnęła gmina miejska Człuchów. Taki wynik uzyskano dzięki najwyższej wysokości udziałowi dochodów własnych w dochodach ogółem, który ukształtował się na poziomie 53,2%. Ponadto w gminie tej odnotowano najniższy wskaźnik zobowiązań na mieszkańca (1077,97 zł/mieszk.) oraz wskaźnik udziału zobowiązań ogółem w dochodach ogółem (31,6%). Nie bez znaczenia jest fakt, iż miasta znacząco różnią się od wsi. Środki są inaczej wydawane i każda operacja dzieje się w innym tempie. Na obszarach miejskich i podmiejskich występuje również większy potencjał przyciągania nowych mieszkańców i różnych inwestycji. Kolejną gminą w klasie I jest gmina Koczała. W gminie tej odnotowano najwyższą wartość w zakresie nadwyżki operacyjnej na mieszkańca 476,69 zł/mieszk. Ponadto odnotowano wysoki wskaźnik samofinansowania, na poziomie 185,3. Ponadto wskaźniki zobowiązań kształtują się w okolicy średniej dla wszystkich badanych jednostek. Natomiast w zakresie udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem w gminie tej odnotowano najniższy wynik wśród wszystkich badanych jednostek (9,5%). Poniżej średniej w gminie

tej znajduje się również udział dochodów własnych w dochodach ogółem (39,5%). Gmina Rzeczenica jest ostatnią jednostką znajdującą się w I klasie kondycji finansowej. W jednostce tej odnotowano najniższe wartości wśród wszystkich badanych jednostek w zakresie nadwyżki operacyjnej na mieszkańca (221,54), wskaźnika zobowiązań ogółem na mieszkańca (1077,97 zł/mieszk.) oraz wskaźnika zobowiązań ogółem w dochodach ogółem (31,6%). W gminie występuje także niski udział wydatków majątkowych w całych wydatkach (10,7%), natomiast pozostałe wskaźniki budżetowe kształtują się na wysokim poziomie. Wskaźnik dochodów własnych w całych dochodach kształtuje się na poziomie 46,5%, a wskaźnik samofinansowania wynosi 157,6.

Średnim poziomem kondycji finansowej charakteryzuje się tylko gmina miejsko-wiejska Debrzno, w której wartość wskaźnika syntetycznego wyniosła 0,35. Gmina ta cechuje się najniższym ze wszystkich badanych jednostek udziałem dochodów własnych w dochodach ogółem (34,6%) oraz najwyższym udziałem wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (18%) co w konsekwencji skutkuje najwyższym wskaźnikiem zobowiązań na mieszkańca (1629,24 zł/mieszk.) oraz dość wysokim wskaźnikiem udziału zobowiązań ogółem w dochodach ogółem (36%). Pozostałe wskaźniki oscylują poniżej średniej.

W III (najniższej) klasie poziomu kondycji finansowej znajdują się dwie gminy wiejskie: Człuchów oraz Przechlewo i gmina miejsko-wiejska Czarne. Najwyższy wskaźnik syntetyczny wystąpił w ocenie gminy Czarne, tj. 0,30. Tuż za nim na poziomie 0,28 znajduje się gmina wiejska Człuchów. Obie te gminy sąsiadują ze sobą. Niewątpliwie atutem gminy Czarne jest wskaźnik samofinansowania, który osiągnął najwyższą w porównaniu do pozostałych badanych jednostek wartość, tj., 194,5. Poza tym zadowalający jest poziom wskaźnika dochodów własnych w dochodach ogółem (43,6%) znajdujący się powyżej średniej. Ponadto w gminie tej odnotowano bardzo wysokie wartości w zakresie wskaźników zobowiązań. Również gmina wiejska Człuchów nie posiada żadnego wskaźnika na maksymalnym poziomie (wskaźniki poniżej średniej), poza bardzo wysokim wskaźnikiem zobowiązań ogółem na mieszkańca. Najgorszą kondycję finansową i tym samym najgorszy poziom wskaźnika syntetycznego (0,25) osiągnęła gmina Przechlewo. W gminie tej odnotowano niski udział dochodów własnych w dochodach ogółem, kształtujący się na poziomie 35%. Ponadto na najniższym poziomie znajdował się również wskaźnik samofinansowania (102,5). Natomiast wysokie wartości wystąpiły w zakresie udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (13,6%), nadwyżki operacyjnej na mieszkańca (315,2 zł/mieszk.) oraz wskaźnika udziału zobowiązań ogółem w dochodach ogółem (39,8%).

Podsumowanie

Zgodnie z celem artykułu oceniono poziom kondycji finansowej gmin powiatu człuchowskiego w latach 2013-2017. W związku z przeprowadzoną analizą zauważono, iż kondycja finansowa gmin nie jest uzależniona od typu gminy, lecz bardziej prawdopodobnym jest, iż kondycja finansowa zależy w dużej mierze od specyfiki i strategii danej jednostki.

Podkreślić należy, iż przy zastosowaniu bezwzorcowej metody wskaźnika syntetycznego do oceny kondycji finansowej gminy powiatu człuchowskiego są według siebie bardzo zróżnicowane. Powiat człuchowski liczy siedem gmin, z czego trzy jednostki znajdują się w poziomie niskim kondycji finansowej, kolejne trzy w poziomie wysokim, a tylko jedna jednostka w poziomie średnim.

Najwyższym poziomem kondycji finansowej wśród gmin powiatu człuchowskiego charakteryzują się: gmina miejska Człuchów oraz dwie gminy wiejskie – Koczala oraz Rzeczenica. Człuchów jako jedyna gmina miejska w powiecie znajduje się w tej grupie przede wszystkim z uwagi na swój typ. Miasta otrzymują większą ilość środków finansowych na rozwój, są niejednokrotnie okolicznymi ośrodkami rekreacyjnymi i przyciągają do siebie zarówno mieszkańców, jak i turystów – co przekłada się na duże dochody. Gminy wiejskie w grupie o najwyższej kondycji finansowej znalazły się z m.in. uwagi na fakt, iż obie te gminy są atrakcyjne turystycznie. Posiadają jeziora, rzeki, ośrodki turystyczne, a także wiele zabytków. Ten aspekt zdecydowanie przekłada się na tak wysoki poziom kondycji finansowej w tych gminach.

Średnim poziomem kondycji finansowej charakteryzuje się tylko gmina miejsko-wiejska Debrzno. Gmina ta znajduje się w tej grupie ze względu na bliskie sąsiedztwo z gminą miejską Człuchów oraz szlak przejazdowy do dużych miast i innych województw, co związane jest z dużą ilością przedsiębiorstw mających bezpośredni wpływ na rozwój gminy.

W najniższej klasie poziomu kondycji finansowej znajdują się dwie gminy wiejskie: Człuchów oraz Przechlewo i gmina miejsko-wiejska Czarne. Gmina miejsko-wiejska Czarne jest małą gminą i znajduje się na granicy aż trzech województw. Bliskie granice skłaniają przedsiębiorców oraz potencjalnych mieszkańców do osiedlania się i rozpoczynania działalności gospodarczej w większych ośrodkach, stąd gmina nie ma zbyt wielu profitów i rozwija się wolniej niż pozostałe. Gminy wiejskie Człuchów oraz Przechlewo są w najniższej klasie ze względu na swój rolniczy charakter (dużo lasów i pól uprawnych), a także z uwagi na duże zadłużenie i duże nakłady inwestycyjne.

Bibliografia

1. Blakely E. J., *Planning local economic development. Theory and practice*, SAGE Library of Social Research, London 1989.
2. Borodo A., *Samorząd terytorialny. System prawno finansowy*, Lexis Nexis, Warszawa 2008.
3. Borodo A., *Słownik finansów samorządowych*, Wydawnictwo „Dom Organizatora” w Toruniu, Toruń 2007.
4. Broll R., *Rozwój lokalny – nowa logika rozwoju gospodarczego*, Zeszyty Naukowe AE we Wrocławiu, Wrocław 1998, nr 785.
5. Broszkiewicz R. (red.), *Związki polityki gospodarczej z polityką regionalną*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu, Wrocław 1977.
6. Gruchman B. (red.), *Gospodarka lokalna w warunkach samorządności*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, nr 205, Poznań 1992.
7. Kołodziejczyk D., *Sytuacja finansowa gmin jako czynnik rozwoju lokalnego*, „Samorząd Terytorialny” 12/2001.
8. Lin W., Raman K. K., *The housing value-relevance of governmental accounting information*, „Journal of Accounting and Public Policy”, 1998, t. 17, nr 2.
9. Ministerstwo Finansów, <http://www.finanse.mf.gov.pl> (28.10.2018).
10. Nollenberger K., Groves S. M., Valente M. G., *Evaluating Financial Condition: a Handbook for Local Government*, DC, International City/County Managers Association, Washington 2003.
11. Ossowska L., Ziemińska A., *Kondycja finansowa gmin wiejskich i miejsko-wiejskich województwa pomorskiego*, „Journal Of Agribusiness and Rural Development”, nr 4(18), 2010.
12. Parysek J. J., Wojtasiewicz L., *Metody analizy regionalnej i planowania regionalnego*, studia tom LXIX, PWN, Warszawa 1979.
13. Perry J. L., Christensen R. K. (red.), *Handbook of Public Administration*, Jossey-Bass, San Francisco 2015.
14. Stanny M., Strzelczyk W., *Pomiar kondycji finansowej jednostek samorządu lokalnego – kwerenda międzynarodowa*, Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy, nr 49 (1/2017).
15. Suhecki B., Lewandowska-Gwarda K., *Klasyfikacja, wizualizacja i grupowanie danych przestrzennych*, [w:] *Ekonometria Przestrzenna. Metody i modele analizy danych przestrzennych*, B. Suhecki (red.), Wydawnictwo C.H. Back, Warszawa 2010.
16. *Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2015-2017*, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2018.
17. Wysocki F., Lira J., *Statystyka opisowa*, Wydawnictwo AR w Poznaniu, Poznań 2003.

THE FINANCIAL CONDITIONS DIVERSIFICATION IN CZŁUCHOWSKI DISTRICT COMMUNITIES IN THE YEARS 2013-2017

The aim of the article is to assess the level of financial condition of the communes of the Człuchów powiat in 2013-2017. The budget indicators and indices of liabilities for municipalities from the data of the Ministry of Finance were used in the work. The level of financial condition was determined using the non-standard method of the synthetic index based on the average values (from 2013-2017) of the above-mentioned indicators. It has been proven that the level of financial condition depends on its strategy and specificity, and is not dependent on its type.

Keywords: financial condition, commune, budget and liabilities indicators.